

BÀN VỀ QUAN ĐIỂM GIAO TIẾP VỚI VIỆC BIÊN SOẠN GIÁO TRÌNH DẠY VÀ HỌC KỸ NĂNG ĐỌC CHO SINH VIÊN Ở GIAI ĐOẠN CƠ SỞ

Nguyễn Thị Minh Hằng

Khoa NN&VH Nga, ĐHNN, ĐHQGHN

I. MỞ ĐẦU

1. Đặt vấn đề

Kết quả của một môn học phụ thuộc rất nhiều vào chất lượng của bộ giáo trình môn đó. Kỹ năng đọc là kỹ năng mang tính thụ động, khó phát huy được tính tích cực và sáng tạo của người học, song đó lại là kỹ năng có tính cơ sở, kỹ năng có tính nền móng để tạo điều kiện phát triển các kỹ năng khác. Đặc biệt, ở giai đoạn cơ sở, nếu người học chưa có kỹ thuật đọc tốt, chưa có kỹ năng đọc hiểu nhanh, họ sẽ gặp rất nhiều khó khăn khi rèn luyện các kỹ năng nói, nghe và viết, từ đó dẫn đến việc người đọc thiếu tự tin khi giao tiếp bằng tiếng nước ngoài.

Qua thực tiễn nhiều năm dạy kỹ năng đọc ở giai đoạn cơ sở, chúng tôi nhận thấy: khi tính tích cực của sinh viên được phát huy, hiệu quả của giờ học sẽ rất cao, sinh viên sẽ phát huy rất tốt khả năng sáng tạo và họ rất chủ động, tự tin khi giao tiếp. Song, để kích thích tính hoạt động tích cực của sinh viên thì ngoài việc giáo viên có nhiều phương pháp hay, phải kể đến vai trò quan trọng của giáo trình: đó là hệ thống bài tập rèn luyện hợp lý, đó là nội dung ngữ liệu phù hợp tâm sinh lý lứa tuổi và có tính cập nhật cao.

Xuất phát từ thực tế là: Ở khoa Nga rất thiếu giáo trình dạy và học kỹ năng đọc đáp ứng trình độ và nhu cầu hiểu biết của người học

Việt Nam, xuất phát từ tính ưu việt của quan điểm giao tiếp đối với việc dạy và học ngoại ngữ nói chung, việc dạy và học kỹ năng đọc nói riêng, chúng tôi mạnh dạn vận dụng một số nguyên tắc của quan điểm giao tiếp vào việc biên soạn giáo trình dạy và học kỹ năng đọc cho sinh viên ở giai đoạn cơ sở nhằm phần nào giúp người học đạt được hiệu quả cao khi rèn luyện kỹ năng này.

Trong khuôn khổ của báo cáo này, chúng tôi xin mạnh dạn đưa ra một số điều cần bàn sau đây:

1. Những nguyên tắc của phương pháp giao tiếp được sử dụng khi biên soạn giáo trình dạy và học kỹ năng đọc.
2. Những yêu cầu đặt ra khi dạy và học theo giáo trình mới biên soạn.
3. Những giải pháp cụ thể khi biên soạn giáo trình dạy và học kỹ năng đọc cho sinh viên ở giai đoạn cơ sở.
4. Một số đề nghị.

2. Phương pháp nghiên cứu

Trong quá trình biên soạn bộ giáo trình dạy và học kỹ năng đọc, chúng tôi sử dụng phương pháp quan sát và phân tích thực tế học tập của sinh viên ở giai đoạn cơ sở, đồng thời đối chiếu với kinh nghiệm giảng dạy của bản thân và của đồng nghiệp để rút ra những kết luận sát với thực tế dạy và học nhằm tìm ra giải pháp tối ưu cho việc biên soạn một bộ giáo trình có thể đáp ứng tốt nhất cho việc dạy và học kỹ năng đọc cho sinh viên ở giai đoạn cơ sở.

II. NỘI DUNG

1. Những nguyên tắc của phương pháp giao tiếp cần được vận dụng khi biên soạn giáo trình dạy và học kỹ năng đọc cho sinh viên ở giai đoạn cơ sở

1.1. Nguyên tắc đưa ngữ liệu từ dễ đến khó

Bộ giáo trình dạy và học kỹ năng đọc ở năm thứ nhất được chia làm 2 tập. Trong 5 bài đầu của tập 1, mục đích chủ yếu là ôn tập và

khắc sâu những điều người đọc đã được học ở phổ thông kết hợp luyện tập lại toàn bộ cách phát âm của hệ thống ngữ âm tiếng Nga. Cụ thể là : luyện cách phát âm từng âm đơn lẻ (đặc biệt là những âm khó), cách đọc âm tiết mang trọng âm, cách đọc tiết tấu từ, cách đọc các dạng ngữ điệu, cách đọc trọng âm câu và cách đọc 1 văn bản.

Thực tế cho thấy : đạt được mục đích trên là rất khó đối với sinh viên trong những ngày đầu bước chân vào đại học bởi họ đã có thói quen đọc sai hầu hết các quy tắc cấu âm của hệ thống ngữ âm tiếng Nga. Do đó, ngữ liệu đưa ra phải từ từ, đi từ dễ đến khó để người học bắt chước và khắc sâu dần dần các quy luật về cách đọc hệ thống ngữ âm tiếng Nga.

Ở những bài tiếp sau, ngữ liệu cũng phải đưa dần từ dễ đến khó bởi vốn từ vựng của sinh viên giai đoạn này chưa nhiều, các vấn đề về ngữ pháp họ nắm cũng chưa thật hoàn hảo, do vậy không nên để người học có tâm lý choáng hoặc lo sợ không học được. Hãy để họ vững tin rằng : họ sẽ đọc được diễn cảm và sẽ đọc hiểu nhanh. Tất nhiên lúc này giáo viên cần hết sức kiên trì giúp sinh viên vượt qua giai đoạn khó khăn này.

1.2. Nguyên tắc về khối lượng ngữ liệu

Để có được chuẩn về khối lượng ngữ liệu cho từng bài rất khó. Song, theo chúng tôi, trong mỗi đơn vị dạy học (ypok) có thể có nhiều bài khoá, nhưng trong mỗi bài không nên có quá nhiều từ mới và không nên có quá 300 từ. Độ lớn của bài khoá cũng như lượng từ mới dễ gây nên tâm lý thiếu tự tin của người học, từ đó dẫn đến sự ức chế ở người học, hiệu quả của việc dạy và học sẽ không thể cao được.

1.3. Nguyên tắc về chủ điểm dạy và học kỹ năng đọc và việc tính đến tính cập nhật của ngữ liệu

Ở giai đoạn cơ sở, sinh viên chủ yếu ở lứa tuổi 18 – 20. Nên đưa vào bộ giáo trình những chủ điểm gần gũi với cuộc sống sinh viên, phù hợp với lứa tuổi nhưng lại không xa với cuộc sống thường ngày của xã hội. Đó có thể là những chủ điểm như : gia đình, thành phố, trường đại học, tình bạn và tình yêu, nghề nghiệp, con người và thiên nhiên,...

Những thông tin đưa vào bài khoá vừa phải đảm bảo bám sát chủ điểm, vừa phải đảm bảo tính cập nhật nhằm gây hứng thú, góp phần phát huy tính tích cực của người học. Những thông tin này có thể được lấy từ tài liệu bản xứ hoặc từ internet.

1.4. Nguyên tắc chú ý đến tính tích cực hoá hoạt động học tập của người học, đề cao tính chủ động sáng tạo của người học

Đây là nguyên tắc cơ bản của phương pháp giao tiếp. Nguyên tắc này đòi hỏi hệ thống bài tập của mỗi bài học (ypok) phải đa dạng, bao gồm cả các dạng bài tập ngôn ngữ, các dạng bài tập lời nói và các dạng bài tập giao tiếp. Cần lưu ý: hệ thống bài tập của bài đọc phải đáp ứng được 2 yêu cầu: vừa để dạy và học, vừa để kiểm tra mức độ đọc hiểu. Do đó, các câu hỏi đưa ra ở hệ thống bài tập của bài đọc vừa được dùng để khắc sâu kiến thức cho người học vừa được dùng để phát huy tính chủ động sáng tạo và tính tích cực của người học. Thước kẻ dạy và học kỹ năng đọc cho thấy : khi giáo viên khéo để cho sinh viên làm chủ giờ học thì tính tích cực của họ được phát huy rất tốt, hiệu quả giờ học cao bởi người học như được trở về môi trường giao tiếp gần như thực, tư duy của họ nhanh hơn và có logic, sức bật khi giao tiếp bằng tiếng nước ngoài nhanh hơn, các lỗi cũng giảm đi nhiều.

2. Những yêu cầu cơ bản đặt ra khi dạy và học theo giáo trình mới biên soạn

2.1. Yêu cầu số một đặt ra là : *phải đổi mới phương pháp dạy và học kỹ năng đọc theo hướng tích cực hoá hoạt động học tập của người học*. Nghĩa là: trên lớp giáo viên phải tạo mọi điều kiện và cơ hội để giúp sinh viên tham gia tích cực vào hoạt động rèn luyện kỹ năng đọc, gây hứng thú cho người học, tạo niềm vui để người học dễ phát huy tính tích cực, chủ động của mình. Trên lớp, sinh viên là chủ thể hoạt động, giáo viên chỉ nên đóng vai trò hướng dẫn.

2.2. Trong quá trình dạy và học kỹ năng đọc, *kết quả học tập của người học phải được đánh giá bằng năng lực giao tiếp và ứng xử bằng tiếng nước ngoài thông qua các tình huống giao tiếp cụ thể được đưa*

ra trong mỗi bài đọc. Kết quả này phải được hình thành dần dần, ngay từ những bài đầu và điều này phải được coi là mục đích cuối cùng của việc dạy và học kỹ năng đọc. Mọi việc làm của giáo viên và học sinh cũng chỉ nhằm đạt cho được yêu cầu này.

2.3. Dạy và học kỹ năng đọc phải nằm trong mối liên quan chặt chẽ với việc dạy và học các kỹ năng viết, nói và nghe. Nghĩa là kiến thức của kỹ năng đọc phải dựa trên nền tảng kiến thức của các kỹ năng khác, đồng thời, kỹ năng đọc lại là nền móng để phát triển các kỹ năng khác. Không thể dạy và học kỹ năng đọc tách rời với việc cung cấp kiến thức về ngữ pháp cũng như việc đưa ra các chuẩn mực lời nói có liên quan trong bài đọc. Bốn kỹ năng nói, nghe, đọc, viết phải đan xen nhau, không tách rời nhau, những vấn đề phải chú ý đạt mục đích lớn nhất của giờ rèn luyện kỹ năng đọc – đó là sinh viên phải biết đọc diễn cảm bài khoá và phải hiểu được nhanh điều mình đọc.

3. Những giải pháp cụ thể khi biên soạn giáo trình dạy và học kỹ năng đọc ở giai đoạn cơ sở

3.1. Xuất phát từ thực tế dạy và học kỹ năng đọc ở năm thứ nhất, mỗi tuần chỉ có 2 giờ dạy và học đọc, mỗi đơn vị dạy và học kỹ năng đọc () tạm thời được bố cục như sau: cả bộ giáo trình dạy và học kỹ năng đọc ở năm thứ nhất khoa Nga gồm 30 bài, mỗi tuần học 1 bài (ypok). Bộ giáo trình gồm 2 tập:

Tập 1 : gồm 15 bài

Tập 2 : gồm 15 bài

Mỗi bài (ypok) gồm 5 hoặc 6 phần lớn.

Phần I: Gồm những bài tập luyện trước bài khoá (các dạng bài tập của phần này chủ yếu là các bài tập ngôn ngữ).

Phần II: Gồm bài khoá chính và những bài tập luyện sau bài khoá (ở phần này bao gồm các bài tập ngôn ngữ, lời nói và giao tiếp).

Phần III: Gồm 1 bài khoá tương đối dài hoặc vài bài khoá nhỏ (phần này chủ yếu để sinh viên tự đọc ở nhà).

Phần IV: Gồm những bài khoá, truyện ngắn, các bài báo lấy từ

các báo của Nga hoặc các thông tin lấy từ internet có nội dung gần và tương đối gần với chủ điểm đang học hoặc đơn giản chỉ là cung cấp kiến thức về đất nước, văn hoá của nước Nga, cung cấp các thông tin cập nhật.

Phần V: Một số truyện vui cười

Yêu cầu: Hoạt động trên lớp chủ yếu gồm phần I, II. Phần III, IV, V sinh viên thực hiện ở nhà. Mục đích của những phần này là cung cấp vốn từ vựng và tri thức về đất nước, văn hoá Nga. Những truyện vui giúp sinh viên vừa đọc hiểu nhanh một văn bản ngắn, vừa giúp họ giải trí, nhằm tăng thêm hiệu quả học tập.

3.2. Xuất phát từ yêu cầu của phương pháp giao tiếp, khi biên soạn giáo trình dạy và học kỹ năng đọc ở giai đoạn cơ sở, mỗi đơn vị dạy học (ypok) đều có hệ thống bài tập luyện (từ dễ đến khó) dạng ngôn ngữ như: tìm từ đồng nghĩa (từ trái nghĩa), kết thúc câu, điền giới từ thích hợp, khớp từ, khớp câu,... và các dạng bài tập lời nói và giao tiếp như: các bài tập trắc nghiệm tìm câu trả lời đúng nhất, trả lời câu hỏi theo bài khoá, dạng bài tập yêu cầu người học nêu quan điểm hoặc suy nghĩ của mình về một vấn đề nào đó được nêu ra trong bài, ... Những bài tập lời nói và giao tiếp với sự hướng dẫn linh hoạt của giáo viên sẽ giúp người học phát huy tốt khả năng ứng xử bằng tiếng nước ngoài, như vậy, tính sáng tạo sẽ được phát huy tối đa.

4. Một số đề nghị về phương pháp dạy và học ngoại ngữ nói chung, dạy và học kỹ năng đọc bằng tiếng Nga nói riêng

Qua nhiều năm trực tiếp giảng dạy kỹ năng đọc ở năm thứ nhất khoa Nga, chúng tôi mạnh dạn đưa ra một số đề nghị sau:

4.1. Cần phải đổi mới phương pháp dạy và học ngoại ngữ, trong đó có kỹ năng đọc.

Hiện nay ở bậc phổ thông cũng như ở bậc đại học, nhiều giáo viên chủ yếu vẫn giảng và nói nhiều, học sinh chủ yếu là nghe một cách thụ động, ít được nói, thậm chí không được nói trong suốt 45 phút của giờ học. Như vậy có nghĩa là tính tích cực của người học không được phát

huy, người học không tham gia hoặc ít tham gia vào các tình huống giao tiếp, dẫn đến việc lúng túng, thiếu tự tin sức ý lớn. Do đó, theo chúng tôi, cần phải ngay lập tức đổi mới phương pháp dạy và học, không còn phù hợp trước đây, hãy coi người học là chủ thể của giờ học, hãy để họ được nói và nói nhiều, hãy để tính tích cực của họ được phát huy bởi đây là giờ học ngoại ngữ chứ không phải giờ học toán hoặc văn.

4.2. Cần đổi mới cách xây dựng quy trình dạy và học kỹ năng đọc để đạt hiệu quả cao.

Các bước cụ thể của quy trình dạy và học kỹ năng đọc – cũng như dạy và học các kỹ năng khác bao gồm :

- a. Chuẩn bị giáo án
- b. Hoạt động dạy và học trên lớp

Khi soạn bài, giáo viên cần hết sức lưu ý đến việc phân bố thời gian cho một đơn vị dạy học (ypok). Nếu mục đích của giờ học nghiêng về rèn kỹ thuật đọc thì hãy dành cho việc rèn kỹ thuật đọc một nửa thời lượng dạy và học. Còn nếu mục đích của giờ học nghiêng về rèn kỹ năng đọc hiểu thì việc rèn kỹ thuật đọc chỉ nên chiếm 1/5 thời lượng dạy và học. Nghĩa là thời lượng dành để luyện tập các bài tập lời nói và giao tiếp phải nhiều hơn rất nhiều so với thời lượng dành để luyện tập các bài tập ngôn ngữ.

Phải xây dựng được mục tiêu cần đạt được sau mỗi bài (ypok) để có kế hoạch hướng việc tổ chức tiến trình dạy và học sao cho đạt được mục tiêu đề ra. Giáo viên bao giờ cũng phải hiểu rõ mình đang làm gì và làm như vậy sẽ đạt được gì? Giáo viên cần hết sức lưu ý nói ít nhưng chính xác từng câu hỏi, từng câu gợi ý để sinh viên tự phát huy tính sáng tạo của mình, nhằm đạt nhanh mục tiêu đề ra.

Tóm lại: Khi giáo viên đã chuẩn bị kỹ bài giảng thì tiến trình bài giảng sẽ diễn ra đúng với mục tiêu đề ra. Khi giáo viên đã coi sinh viên là chủ thể của các hoạt động trên lớp thì chắc chắn hiệu quả dạy và học sẽ đạt ở mức độ cao.

III. KẾT LUẬN

Việc xây dựng một bộ giáo trình đáp ứng được thực tiễn dạy và học ngoại ngữ ở giai đoạn cơ sở là việc không dễ dàng, đòi hỏi những người biên soạn phải biết kết hợp linh hoạt các nguyên tắc của phương pháp giao tiếp trong việc dạy và học ngoại ngữ với thực tiễn giảng dạy từng kỹ năng cụ thể để có thể có được những kinh nghiệm rút ra từ thực tế giảng dạy của bản thân và của đồng nghiệp. Tuy nhiên, cần phải nhấn mạnh rằng, dù giáo trình có hay bao nhiêu thì kết quả của việc dạy và học vẫn phụ thuộc rất nhiều vào cách tổ chức giờ dạy và học của người thầy. Người thầy phải đóng vai trò quyết định trong việc giúp sinh viên biến lượng tri thức lĩnh hội được thành công cụ giao tiếp hàng ngày. Có nghĩa là người thầy phải biết linh hoạt giúp sinh viên phát huy tối đa tính tích cực của mình, tạo ra nhiều tình huống giao tiếp (thông qua cách nêu vấn đề của giáo viên) để người học trực tiếp tham gia giao tiếp, ứng xử.

Việc xây dựng bộ giáo trình dạy và học kỹ năng đọc được xem như sự đóng góp nhỏ vào việc xây dựng phương pháp dạy và học ngoại ngữ theo phương pháp giao tiếp nhằm giúp người học sử dụng được ngoại ngữ như một công cụ giao tiếp.

Chắc chắn bản báo cáo của chúng tôi không tránh khỏi nhiều thiếu sót. Chúng tôi rất mong nhận được ý kiến đóng góp của các thầy cô và các bạn đồng nghiệp. Chúng tôi xin chân thành cảm ơn,